

ממדינה למקדש: בין פסח לשבועות ובין יום העצמאות ליום שחרור ירושלים

מבוא

- א. ספירת העומר
- ב. מקמח שעורים לקמח חיטים
- ג. ממצה בפסח לחמץ בשבועות
- ד. קורבן תודה
- ה. ממדינה למקדש
- ו. יום העצמאות ויום שחרור ירושלים
- ז. ציון וירושלים - מלכות ומקדש
- ח. מן המלכות אל המקדש
1. ירושלים - היעד הסופי
2. מן העיר אל ההר
3. המלכות ביוזמה אנושית, והמקדש ביוזמה אלוהית
4. לירושלים - באחדות; למקדש - באחדות ובמסירות נפש
- י. סיכום

מבוא

אין עוד חג בתורה שאין לו תאריך עצמי קבוע כמו שבועות. זמן שבועות תלוי באופן מפורש בספירה החקלאית מט"ז בניסן - יום הנפת העומר, ועד הבאת התבואה החדשה - שתי הלחם בשבועות במקדש; מפסח - שהינו יום דין על התבואה; לשבועות - שהוא יום דין על פירות האילן.

הרמב"ן בפירושו לויקרא (כו, לו) מגדיר ימים אלו שבין פסח לשבועות כחולו של מועד, כל שבוע מימי הספירה מקביל ליום מחול המועד, וחג השבועות - "בכורי קציר חיטים" (שמות לד, כב) - שלאחר הספירה הוא מעין היום השמיני, החג החותם את המועד. מכאן שישנו קשר פנימי בין שני החגים הללו כפי שהדבר עולה מפשטי הפסוקים. ההקשר בתורה הינו חקלאי: מראשית קציר השעורים ועד ביכורי קציר החיטים.

בכוונתנו לבחון באלו מובנים שני חגים אלו, פסח ושבועות, כמכלול אחד, שתי קומות של יחידה אחת, ובאיזה אופן ניתן לראות את שני החגים שנתחדשו בדורנו - יום העצמאות בה' באייר תש"ח ויום שחרור ירושלים בכ"ח באייר התשכ"ז, כשני חגים המהווים יחדיו גם כן קומה שלמה.

ניתן לאפיין את המעבר מפסח לשבועות בכמה אופנים, המהווים מעבר ממציאות ראשונית בפסח למציאות שלמה וגבוהה יותר בשבועות.

א. ספירת העומר

ספירת העומר בתורה היא ספירה חקלאית בלבד. הספירה היא מהנפת העומר ועד הבאת המנחה החדשה למקדש, שתי הלחם.

נגה הראובני¹ מתייחס למאפייני התקופה בין פסח לשבועות. בתקופה זו נפתחים פרחי הזית, הגפן, הרימון והתמר, ובה גם חונטת התאנה פגיה. בעונה זו מתמלאים גרעיני השעורה והחיטה. בימי ספירת העומר נקבע גורל היבול של כל אחד ואחד משבעת המינים הללו.

עונה זו רבת תהפוכות ותמורות. יש בה מעברים חדים בין רוחות דרומיות לזהירות, לרוחות צפוניות ומערביות קרות. הראשונות מביאות יובש מוחלט וחום רב, והאחרונות נושאות חשרות עבים ומתהפכות למזג אוויר סוער וגשום.

וכך לשון הגמרא (בבא בתרא קמז ע"א):

רוח צפונית יפה לחיטים בשעה שהביאו שליש, וקשה לזיתים בשעה שיניצו.
רוח דרומית קשה לחיטים בשעה שהביאו שליש, ויפה לזיתים בשעה שיניצו.
וסימנך: שולחן בצפון ומנורה בדרום, זה מרבה שלו וזה מרבה שלו.

הרוח הצפונית מביאה תועלת רבה לחיטים הירוקות טרם הבשלתן, אך בו זמנית מביאה נזק ניכר לזיתים שניצני פרחיהם נפתחו. פרחי הזית, כפרחי הגפן ופרחי התמר הזכר, זקוקים לחום מתמשך, וקור הרוח הצפונית עלול לגרום להם לנשור בטרם עת. לעומתה, הרוח הדרומית יפה לפריחת הזית והתמר, אך עלולה לייבש את החיטה שטרם הבשילה דיה. לכן מזג האוויר בימים אלו קובע את גורל היבול לטוב או למוטב.

וכך לשון המדרש (ילקוט שמעוני, אמור כג, רמז תרמג):

אמר רבי אלעזר: כתוב "שבועות חוקות קציר ישמור לנו" (ירמיהו ה, כד) –
ישמור לנו מן השרב ומן הרוחות הקשות, ואלו הן שבע שבתות שבין פסח לעצרת.

השרב מכונה בלשון הערבית "חמסין" בגלל מסורת עממית שלפיה ישנם חמישים יום המועדים למזג אוויר שרבי בתקופת האביב. נגה הראובני קושר בין חמישים הימים הללו

1. בספרו טבע ונוף במורשת ישראל עמ' 36-37, 53.

ממדינה למקדש: בין פסח לשבועות ובין יום העצמאות ליום שחרור ירושלים

ובין חמישים הימים שבין פסח לשבועות. יוצא מדבריו כי הספירה היא חקלאית מובהקת, והיא מבטאת את החרדה של החקלאי מנזקי הטבע ליבול השנה.

וכך מנמק המדרש (ילקוט שמעוני, אמור כג, רמז תרנד):

בפסח אין אתה מוצא שכתוב אפילו שמחה אחת למה? אתה מוצא שבפסח התבואה נידונת ואין אדם יודע אם עושה השנה אם איננה עושה.

ברור על פי פסקה זו כי החרדה הקיומית היא מפסח ועד שבועות, ואילו בשבועות מצב הבשלת התבואה שלם הרבה יותר, ולכן גם בהיבט החקלאי ישנן כאן שתי קומות והראשונה מובילה לשנייה.

בשונה מפשטי הכתובים, בראשונים מובא טעם מחודש לספירת העומר – מעבר מיציאת מצרים, מפסח המסמל את חירות הגוף של האומה, אל יום מתן תורה בשבועות המסמל את חירות הרוח של האומה. לפי טעם זה, הספירה באה לבטא את הציפייה לתכלית העיקרית – מתן תורה (כך מבאר הרמב"ם במורה נבוכים ג, מג; וכך מבאר בעל ספר החינוך במצוה רעג).

ניתן לשער, כי במציאות של גלות, שבה לא ניתן לבטא בפועל את המשמעות החקלאית כפי שמתבטאת בפשטי הפסוקים, ביקשו הראשונים להוסיף משמעות רוחנית היסטורית לספירה תוך התייחסות להיבטים הנוספים של החגים.²

ב. מקמח שעורים לקמח חיטים

קורבן העומר בא מקמח שעורים, קורבן שתי הלחם בא מקמח חיטים. הרש"ר הירש בפירושו לויקרא כג, יז מבאר כך:

השעורה איננה מזון עיקרי של האדם אלא היא מאכל בהמה (סוטה יד), נמצא שהעומר ייצג רק את הקיום הפיסי המובטח על ידי קניין האדמה. רק ביום החמישים... ביום הזכרון של מתן תורה ייגש ישראל אל מזבח ה' ובידו לחם חיטים המיועד לאדם ולחם זה הוא חמץ הוא טבוע בחותם החירות והעצמאות המדינית חברתית. ישנו כאן מעבר ממאכל בהמה למאכל אדם, מקיום פיסי לחרות ועצמאות מדינית וחברתית.

בהבנה זו קיימת עלייה ממאכל בהמה למאכל אדם, מן הפיסי אל הרוחני, המקבילה במהותה למעבר בין פסח לשבועות.

2. בהמשך המאמר נתייחס למשמעות ההיסטורית של החגים כפי שזכינו להתחדשותם בדורנו ביום העצמאות וביום שחרור ירושלים, בפרק הזמן שבין שני החגים.

ג. ממצה בפסח לחמץ בשבועות

בפסח ישנו איסור חמץ, ואכילת מצה כל שבעת ימי הפסח. אף העומר ממנחת שעורים המוקרב בט"ז בניסן הוא מצה. ליל פסח, שבו אוכלים מצות ומרורים, מבטא את לחם העוני של העבד לפני שחרורו. בנוסף, הבצק לא הספיק להחמיץ ויוצאים בחיפזון למסע ארוך.

בשבועות ישנה מנחת ביכורים, שתי לחם חמץ, ומשבועות ואילך (עד חנוכה) מובאים ביכורים אל המקדש. החמץ מסמל את סוף התהליך. הוא ביטוי לשפע ברכה, עושר והצלחה. ביטוי השלמת תהליך הגאולה מתגלה באופיים של הקרבת שתי הלחם ובביכורים. התורה (ויקרא ב, יא-יב) אומרת "...כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה". השאור והדבש מסמלים עשירות, שובע ושפע. לא ניתן לעמוד במזבח בתחושת עשירות, בתחושה של כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה.

דוד המלך בפרקי המקדש אומר (דברי הימים א, כט, י-יא): "כי ממך הכל ומידך נתנו לך". כך ראוי לאדם מתוך קטנותו להתחנן ולבקש. גם כאן הרב הירש בפירושו (ויקרא ב, יא-יב) אומר כי המצה היא אות של חוסר עצמאות מדינית והיא סמל העבדות ואילו החמץ והשאור מסמלים עצמאות וריבונות.

המצה מבטאת בקורבנות את תחילת התהליך. כך בפסח ובחג המצות. כך בקורבן מנחת חינוך של כוהן הנכנס לעבודה, כך בקורבנות ימי המילואים שהם ימי כניסת הכוהנים לעבודתם, וכך באיל נזיר המבטא את תקופת ההכשרה לחיים.³ לעומת זאת, החמץ מבטא את סוף התהליך והשלמתו.

ד. קורבן תודה

בכל התורה מצינו רק שני קורבנות שבהם ישנו חמץ: שתי הלחם, וחלות החמץ הבאות עם קורבן תודה.

חלות המצה שבקורבן תודה מסמלות את המצוקה, את המצרים, את הזעקה בעת הצרה, וחלות החמץ מסמלות את הישועה, את ההצלה מן הצרה ואת הכרת הטוב על השלמת התהליך.

החת"ס בדרשתו לשבת הגדול (שנת תקפ"ח) אומר כי קורבן פסח הוא בעצם קורבן תודה לה' על יציאת מצרים, והמצה הנאכלת עמו היא כנגד חלות המצה הבאות עם קורבן

3. בכך מרחיב הרב יואל בן נון במאמרו "חמץ ומצה בפסח בשבועות ובקרבנות הלחם". מגדים, יג אדר תשנ"א עמ' 25-46

ממדינה למקדש: בין פסח לשבועות ובין יום העצמאות ליום שחרור ירושלים

תודה. הגאון הרב שלמה פישר מציע בעקבותיו כי את חלות המצה שבקורבן מביאים בפסח, ואילו את חלות החמץ מביאים בשבועות, ושניהם יחדיו הם קורבן התודה של האומה.

זכירת המיצרים בעת הישועה מעוררת באדם את הצורך בהבאת קורבן תודה, בבחינת "מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי", אולם התהליך אינו נשלם אלא בהכרת הטוב הגמור בהבאת שתי הלחם והביכורים. ההודיה על ירושת הארץ, הנאמרת בהבאת הביכורים שייכת לעניין השבת הגמול ובכך מודים לקב"ה על יציאת מצרים ע"י הבאת הביכורים ושתי הלחם.

יוצא כי גם בהיבט זה, המצה היא ראשית התהליך, הקומה הראשונה; והחמץ הוא הקומה השנייה, השלמת התהליך. התחליך שעוברים מהקרבת קורבן מצה לקורבן החמץ מסמל את המעבר מעבדות לחרות, ושני הקורבנות משלימים זה את זה ומהווים חטיבה אחת – כקורבן תודה.

ה. ממדינה למקדש

המשנה (מנחות סח ע"ב) אומרת: "העומר היה מתיר (את החדש) במדינה ושתי הלחם במקדש". התבואה החדשה נאסרה בכל המדינה עד ט"ז בניסן. הנפת העומר בעזרה התיירה את אכילתה בכל המדינה. בשתי הלחם התורה כותבת (במדבר כח, כו) "...מנחה חדשה לה' בשבועותיכם", וחז"ל דורשים: "שתהא חדשה לכל המנחות", על כן במקדש הבאת מנחה מן התבואה החדשה הינה לאחר הקרבת שתי הלחם בשבועות. מכאן ניתן לומר כי גם במובן הזה ישנם כאן שני שלבים: **המדינה** בה העומר מתיר את התבואה החדשה בט"ז בניסן, ו**המקדש** בו מותרת התבואה החדשה משבועות ואילך לאחר הקרבת שתי הלחם.

הרב קוק⁴ עומד על היחס הפנימי בין קדושת המדינה לקדושת המקדש, ועל כך שהם מהווים בעומק אחדות אחת. וכך דבריו:

נשמה אחת היא המחיה את המדינה ואת המקדש בישראל, לא בקשרים מלאכותיים הננו מקשרים את חיי עמנו הכלליים לכל צביוניהם רק מפני שככה מורה אותנו מקור חיינו. וכן הוא הצביון השלם של נשמת לאומנו. אין חזיונות, אין חלקיות ואין תוכנים של פירוד במהותה של אותה הנשמה הגדולה של האומה אשר קדושת האחדות היא כל חייה כל יסודה וקיומה ומתוך הקול הכללי ומקור חיו, יוצאים הם שני הצדדים המבליטים את מהותה של האומה אשר בגדלה ובכנינה הם גדולים ומבונים, ובקטנה ובחורבנה הם מוקטנים והרוסים, והם הם המדינה והמקדש. האחדות המהותית של המדינה והמקדש, טבוע הוא בעצם נשמתנו, רק הסיגים אשר נדבקו בנו מדרכי הגוים, הם הם הגורמים

4. מאמרי הראי"ה עמ' 181-182, מאמר "החדש במדינה ובמקדש".

לתועים איזה תקופה קצרה לחשוב שיוכל להיות אצלנו תכנית של מדינה שאינה תכנית של מקדש, או תכנית של מקדש שאינה של מדינה.

גם כאן ישנן שתי קומות: הקומה הראשונה של הנפת העומר בט"ז בניסן המתירה את התבואה החדשה בכל מקום, מקבילה לקומת המדינה. קומת המדינה קשורה במהותה בפסח בו היציאה מעבדות מצרים הינה השלב הראשון המוביל אל העצמאות המדינית. הקומה השנייה של הקרבת שתי הלחם בשבועות המתירה את המנחה החדשה במקדש מקבילה לקומת המקדש, העליונה והנשגבת יותר. הרב קוק בדבריו מחדד מאד את הזיקה הפנימית בין המדינה והמקדש. אלו שתי קומות בבניין אחד. נשמה אחת מחיה את שניהם. אחדותם טבועה בעצם נשמתנו, ולא תיתכן תכנית של מדינה שאינה תכנית של מקדש או תכנית של מקדש שאינה של מדינה.

ו. יום העצמאות ויום שחרור ירושלים

בדורות האחרונים נתחדשו בעם ישראל שני חגים: יום העצמאות בה' באייר תש"ח, ויום שחרור ירושלים לאחר תשע עשרה שנה בכ"ח באייר תשכ"ז.

שני חגים אלו חלים בסמוך לשני חגי גאולת מצרים: יום העצמאות סמוך לגאולת הגוף של פסח, ויום שחרור ירושלים חל סמוך לגאולת הרוח שבמתן תורה. סמיכות התאריכים מבטאת זיקה מהותית. במהותו, יום העצמאות קשור לפסח המבטא את השלב המכריע בעצמאות ישראל, היציאה מעבדות מצרים, "יום חרותנו"; ואילו יום שחרור ירושלים קשור לשבועות המבטא את השלמת עצמאות ישראל על ידי מתן התורה וחזרת עם ישראל אל כל חלקי ארץ ישראל, ובפרט אל הר המוריה הקשור במהותו אל הר סיני.

ביום העצמאות חוגג עם ישראל את הקמתה של המדינה בחלקים ניכרים של הארץ. ביום שחרור ירושלים חוגג עם ישראל את החזרה לכל חלקי ארץ ישראל, ליהודה ושומרון ולכל חלקי ירושלים ובראשם הר המוריה מקום המקדש. על כן ההקבלה גם כאן בין מדינה למקדש ברורה ומובנת.

במלחמת ששת הימים, הירדן לכל אורכו חזר להיות גבולה המזרחי של המדינה ובכך עם ישראל לראשונה בעת החדשה יושב בארץ ישראל ממערב לירדן, בגבולות פרשת מסעי. אך אין ספק כי המקומות אליהם חזר עם ישראל במלחמת ששת הימים היו מקומות בעלי משמעות מיוחדת בתולדות עם ישראל עם כניסתם לארץ והיוו במשך הדורות מקומות משמעותיים הן בצד הקדושה שלהם והן בצד ההתיישבות והשלטון:

שכם – השער הצפוני בו לראשונה מגיע אברהם ועקב בחזרתו מחרן והר עיבל בו בני ישראל בונים מזבח, כותבים את התורה עם כניסתם לארץ וכורתים ברית מחודשת סביב הר עיבל והר גריזים.

ממדינה למקדש: בין פסח לשבועות ובין יום העצמאות ליום שחרור ירושלים

בית אל – מקום המקדש של האבות וגבולה הדרומי של ממלכת ישראל,

חברון – מקום ראשית קביעות אחיזת עם ישראל לארץ ומקום המלכות,

וכן יריחו, בית לחם, בית אל, שילה, שומרון ומקומות רבים ומשמעותיים בתולדות עם ישראל.

אך מעל לכולם, החזרה לכל חלקי ירושלים, אל עיר דוד, העיר העתיקה והקדומה, הר הזיתים והר הבית מקום בית המקדש, כל אלו הינם גילוי מובהק של לב קדושתה של הארץ.

המשנה במסכת כלים (פרק א) מתארת עשרה מעגלי קדושה: "ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות, שמביאים ממנה העומר, הביכורים ושתי הלחם". העומר, הביכורים ושתי הלחם, הם אלו שמבטאים את קדושת הארץ – מן העומר בפסח ועד הביכורים ושתי הלחם בשבועות.

המשנה מונה משם ופנימה עשרה מעגלי קדושה ההולכת ומתפשטת במעגלים שונים עד ארץ ישראל כולה. אם במלחמת השחרור נחשף עניין העצמאות והשלטון בחלקי הארץ השונים, במלחמת ששת הימים נחשף עניין הקדושה במלוא גילוייה. הן במקומות הקדושים, השונים בהם התגלתה הקדושה לאורך הדורות והן ובפרט בהגעה אל הר המוריה הר הבית עליו היו בנויים המקדש הראשון והשני. החזרה אל נחלות אפרים ומנשה, בנימין ויהודה באזור במת ההר המרכזית הינה חזרה אל אותם מקומות מרכזיים שבהם עוצב עם ישראל על אדמתו וישנה חזרה כאן אל השורש, אל נקודת ההתחלה. ואילו נקודת השיא במובן הרוחני הינה חזרה אל הר המוריה אל מקום בריאת העולם, אל אבן השתייה שממנה נברא כל העולם, שם נבנו המקדש הראשון והשני, ושם עתיד להיבנות המקדש.

ז. ציון וירושלים – מלכות ומקדש

הרב קוק ביאר את היחס בין ציון לירושלים כיחס בין עיר המלכות לבין מקום המקדש, וכך דבריו (עולת ראייה ב, עמ' פז):

ברוך ד' מציון, שוכן ירושלים הללויה. שתי העטרות המעטרות את כנסת ישראל הנן: ממלכת כהנים, וגוי קדוש. הצביון של הממלכה הובלט בציון, זאת היא עיר דוד. אע"פ שלכאורה הממלכה עומדת היא לבד והכהונה לבד, בישראל, אבל זהו רק מצד המעמד האישי הפרטי של הנושאים את התפקידים, תפקיד הכהונה ותפקיד המלוכה, אבל בעצם ובפנים הלא ממלכת ישראל זאת היא כהונה הקודש בעולם, ועל כן כל ישראל בכללות לעד הנם ממלכת כהנים. ונמצא, שהתוכיות של הרוח המקודש של האומה מתבלטת בצורתה הפנימית דוקא בציון עיר הממלכה. אמנם משכן הקודש, המקום שיסוד הקודש של כל העולמים משתקף בו בעולמנו, הלא זה הוא ירושלים, מקום מקדשנו, שהוא הפועל להבליט על כל ממלכת הכהנים את השם של גוי קדוש וברכת ד' הטורה

עולה מציון, ומשכן קדשה הלא הוא בירושלים. "ברוך ד' מציון שוכן ירושלים הללויה" (תהלים קלה, כא).⁵

השם ירושלים יש בו סיומת זוגית. העיר כוללת שניים והם מלכות ומקדש. הרב מבאר כי כל אחד מן השמות מבטא את אחד מן הצדדים. השם **ציון** מבטא את המלכות ואילו השם **ירושלים** מבטא את מקום המקדש, ושניהם יחדיו מבטאים את שלמותה של ירושלים.

ברצוננו לטעון, על פי החלוקה הזאת, כי זהו היחס בין יום העצמאות, המבטא את המלכות (החלק המערבי של העיר ייצג במשך 19 שנים את בירת מלכות ישראל, שלטונה ועצמאותה), לבין יום שחרור ירושלים המבטא את הקדושה כפי שנתגלתה בהגעה לכל חלקי הארץ ביהודה ושומרון ובפרט בהגעה להר המוריה.

סדר ההגעה לירושלים כפי שהוא נרמז אצל אברהם וכפי שהוא התרחש אצל דוד היה: תחילה מלכות ואחר כך מקדש. וכך גם בדורנו, המלכות משמשת כתשתית להגעה למקום המקדש. שתי אלו מהווים ובונים את קומתה השלמה של ירושלים.

ח. מן המלכות אל המקדש

בגמרא (סנהדרין כ ע"ב) והרמב"ם בעקבותיה (הל' מלכים א, א) קובעים כי ישנו סדר במצוות שיש לקיים עם כניסת בני ישראל לארץ: תחילה המלכות מלך, אחר כך הכרתת עמלק, ולבסוף בניין בית המקדש.

נראה כי סדר זה התקיים ומתקיים באופן ברור בשלושה פרקי זמן: אצל אברהם אבינו, אצל דוד המלך, ובדורנו.

נציין בקצרה את המשותף בין התחנות הללו.

1. ירושלים - היעד הסופי

אברם עבר במסעותיו בארץ ישראל משכם לבית אל, לנגב, למצרים, וחזרה לבית אל, ואחר כך ואחר כך שוב הדרים לחברון. בכל מסעותיו לא התעכב אברם בירושלים ולא חונה בה! הרמז היחיד לחנייתו בקרבת ירושלים מוזכר בחזרתו מן המלחמה נגד מלכי הצפון, אז הוא נפגש בעמק שווה, ככל הנראה בקרבת ירושלים, עם מלכי צדק מלך שלם הוא מלך ירושלים.

כך גם בימי **דוד המלך**. מאז כיבוש הארץ בימי יהושע בן נון עד כיבושה של ירושלים מידי היבוסים על ידי דוד עברו יותר מארבע מאות שנה! למרות שיהושע הורג את מלך ירושלים, הוא לא כובש את העיר (יהושע י, כו; יב, י). למרות ששבט יהודה כובש את ירושלים, אין הוא יורש אותה ויושב בה (שופטים א, ח).

5. נושא זה מבואר אצל הרב קוק בקטעים רבים ובמשמעויות שונות. בדברינו כאן הבאנו מקור המבטא כיוון מרכזי בדבריו, אך הנושא רחב ומקיף הרבה יותר.

ממדינה למקדש: בין פסח לשבועות ובין יום העצמאות ליום שחרור ירושלים

וכך גם **בדורנו**. לקח להנהגה הציונית זמן רב מאוד עד שהחלו להתעניין בכיבוש ירושלים וישובה, מפני שהעיר הייתה מזוהה באופן מובהק עם היישוב הישן.

2. מן העיר אל ההר

בכל שלוש התקופות הללו, החזרה לירושלים נעשית בשני שלבים: השלב הראשון קשור לעיר, לעניין המלכות; השלב השני קשור להר המוריה, למקום המקדש.

אברם נפגש תחילה עם מלכי צדק מלך שלם בעמק הסמוך לירושלים, ורק לאחר מכן בעקדת יצחק הוא מקבל את היעוד ללכת אל ארץ המוריה להעלות את בנו "על אחד ההרים" אשר אמר לו הא-לוהים.

דוד המלך כובש את עיר דוד ואת המצודה שבה, ורק לאחר מכן הוא קונה את גורן ארונה היבوسی ומגלה את מקום המקדש.

בדורנו, בתש"ח נלחם בן גוריון כאריה על ירושלים המערבית, אליה הוא מעביר לאחר המלחמה את משרדי הממשלה והכנסת. רק בתשכ"ז, במלחמת ששת הימים, דורכת לראשונה כף רגלם של חיילי צה"ל על הר המוריה, הוא הר הבית.

3. המלכות ביוזמה אנושית, והמקדש ביוזמה אלוקית

הפגישה של **אברם** עם מלכי צדק מלך שלם נעשית ביוזמתו של אברם. לעומת זאת, ההגעה להר המוריה נעשית רק לאחר ציווי אלוקי "ולך לך אל ארץ המוריה... על אחד ההרים אשר אומר אליך".

דוד המלך אינו נועץ בה' האם לכבוש את מצודת ציון היא עיר דוד, והוא עושה זאת ביוזמתו. לעומת זאת הגעתו אל מקום המקדש המתוארת בדברי הימים (א', כא) נעשית במצוות הנביא, המצווה את דוד לבנות מזבח בגורן ארונה היבوسی, הוא הר המוריה. וכך גם איתור וגילוי המקום הוא בהיענות האלוקית לקורבן שהוקרב בהר המוריה (דברי הימים א' כא, כו).

בדורנו, במלחמת השחרור יזם בן גוריון את מבצע נחשון של כיבוש דרכי ההגעה לירושלים – מה שאיפשר את הפיכתה לבירת ישראל. לעומת זאת, במלחמת ששת הימים, מדינת ישראל ממש התנגדה לאפשרות לפתוח חזית חדשה נגד ירדן ולא היה בכוונתה להגיע לירושלים. רק בהשגחה עליונה התפתו הירדנים לפתוח במתקפה שהביאה בסופו של דבר לכיבושה של ירושלים ולגולת הכותרת של כיבוש הר הבית.

4. לירושלים – באחדות; למקדש – באחדות ובמסירות נפש

חז"ל (בראשית רבה מב, ו) רואים במפגש המלכים עם **אברם** בסביבות ירושלים לאחר מלחמתו עם מלכי הצפון, ניסיון להתאחד ולהמליך עליהם את אברם למלך. אולם יתירה ממנה העלייה להר המוריה, שדרשה מאברהם מסירות נפש גדולה, לפעול בניגוד להבטחה

אלוהית "כי ביצחק יקרא לך זרע", וכן בניגוד לדרישה המוסרית האלוהית "לעשות צדקה ומשפט".

אצל **דוד המלך**, כיבוש העיר נעשה מתוך רצון לאחד את כל שבטי ישראל, ובפרט את שבטי יהודה ובנימין, שני השבטים היריבים ביותר בעת ההיא. כמו כן, שני השבטים מייצגים את רחל ולאה; יהודה את המלכות ובנימין את השכינה. משום כך הכיבוש נעשה דוקא מכוח מי שעומד בראש מלכות ישראל. אין זה כיבוש שבטי, אלא כיבוש מכוח מלכות ישראל המאחדת את כל ישראל להיות עם אחד ומאוחד. יתירה ממנה ההגעה למקום המקדש שדרשה גם אחדות⁶ וגם מסירות נפש. דוד עשה כל שביכולתו למען המקדש על אף שידע כי לא הוא שיבנה אותו! פועלו של דוד החל בחיפוש המקום ומציאתו (תהילים קלב), קניית הקרקע המיועדת לבנייתו, הכנת תוכניות הבנייה, בחירת בעלי המלאכה השונים, הכנת חומרי הבנייה, הכנת משמרות ומעמדות של כוהנים ולויים שיעבדו במקדש לכשיבנה. כל אלו מביאים את חז"ל לדרוש את הפסוק "מזמור שיר חנוכת הבית לדוד" – "לשלמה לא כתיב, לדוד כתיב". כיון שמסר נפשו על כך, נקרא הבית על שמו.

מסירות הנפש של דוד מתחילה עם המפקד בגורן ארונה היבوسی, שבו דוד מוכן שהדבר יפגע בו ובבית אביו. הוא מוכן לוותר על חייו ועל מלכותו. כשמתגלה מסירות נפש זאת, אומר המלאך לומר לנביא להצביע לדוד על המקום בגורן ארונה היבوسی שבו יבנה את המזבח.

בדורנו שאל הרב נריה זצ"ל, מדוע בתש"ח עם ישראל לא חזר לכל חלקי ירושלים, ואילו במלחמת ששת הימים עם ישראל זכה לחזור לכל חלקי העיר, לכל העיר העתיקה ובתוכה הר הבית. תשובתו הייתה כי בתש"ח היה פילוג גדול בין ההגנה, האצ"ל והלח"י, כל אחד רצה לכבוש חלק מן העיר. בתשכ"ז, עם ישראל כולו היה מאוחד, לראשונה הוקמה ממשלת חירום לאומית ומכוח האחדות הזאת זכינו לחזור לכל חלקי ירושלים.

בבואנו לסכם את המהלך כולו, ניתן לומר כי מהותה של ירושלים היא מקום המחבר **מלכות ומקדש**, תחילה מלכות ואחר כך מקדש. מהותה של המלכות שהיא באה מלמטה. מהות מקום המקדש היא כי הוא נקבע ונבחר מלמעלה. המאפיין את המלכות הוא עניין האחדות. המאפיין את הזיקה למקדש היא מסירות נפש ואחדות.

6. מחיר גורן ארונה על פי ספר שמואל הוא "כסף שקלים חמישים" (שמואל ב' כד, כד), ואילו בדברי הימים מוזכר מחיר של "שקלי זהב שש מאות" (דברי הימים א' כא, כה). חז"ל למדים מכאן כי דוד גבה חמישים שקלים מכל שבט כדי לקנות את המקום מכספי שנים עשר השבטים. כך שההגעה למקום המקדש הינה מתוך שיתוף כל שבטי ישראל ואחדות.

ממדינה למקדש: בין פסח לשבועות ובין יום העצמאות ליום שחרור ירושלים

ראינו כי מהות זו באה לידי ביטוי ברמז בתורה אצל אברהם אבינו, באופן מפורש בימי דוד, והצבענו על הזיקה המעניינת של מהלך זה גם על תקופתנו, על היחס בין ביסוס השלטון בתש"ח, לאחיזתנו בהר הקודש בתשכ"ז.

י. סיכום

ראינו כאן שתי קומות: קומת חג הפסח ובו הנפת העומר, וקומת חג השבועות עם שתי הלחם וביכורים. הפסח בא עם מצה, ובשבועות מביאים שני לחמי חמץ. פסח ושבועות יחדיו מהווים שלמות אחת של קורבן תודה.

כך במקביל, יום העצמאות המבטא את מלכות ישראל ושלטונה, ויום שחרור ירושלים המבטא את קדושת המקדש והארץ, ושניהם יחד מהווים שלמות של קדושה.

ובחסידי ה' נתחדשו בדורנו שני חגים המנציחים את היחס בין פסח לשבועות, בין מדינה למקדש – בין אותו חלק של העיר שהוא ציון – המלכות, ובין חלק העיר המבטא את הקדושה – ירושלים.

כאמור, בכל ההיבטים שראינו, השלב הראשון הוא ראשוני יותר, והשני שלם וגבוה יותר.

